

**MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
ACADEMIA DE POLIȚIE „Alexandru Ioan Cuza”**

DRÎMBĂ IONUȚ

TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT

**TEMA: INSTRUMENTE EUROPENE DE GARANTARE A
DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ**

Conducător de doctorat

Prof. univ. dr.

Diaconu Nicoleta

Teză elaborată în vederea obținerii
titlului de DOCTOR în „Drept”

- BUCUREȘTI, 2020 -

INSTRUMENTE EUROPENE DE GARANTARE A DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ

ABREVIERI ȘI ACRONIME.....	4
CAPITOLUL 1 - CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE. Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.1. Aspectele supuse cercetării	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
1.2. Obiectivele urmărite.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
1.3. Metodologia utilizată în cercetare.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
1.4. Importanța teoretică și practică a cercetării științifice.....	5
1.5. Structura lucrării.....	7
CAPITOLUL 2 - INSTRUMENTE ALE CONSILIULUI EUROPEI PRIVIND GARANTAREA UNUI PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ...Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
2.1. Cadrul instituțional al Consiliului Europei	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2. Evoluția reglementărilor Consiliului Europei privind garantarea unui proces echitabil	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3. Procesul penal echitabil în accepțiunea CEDO	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.1. Delimitări conceptuale.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.1.1. Noțiunea de proces penal.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.1.2. Conceptul de acuzație în materie penală	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.1.3. Noțiunea de tribunal în accepțiunea art. 6 par. 1 CEDO	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2. Garanțiile convenționale ale procesului penal echitabil	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.1. Instanță prevăzută de lege.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.2. Instanță independentă	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.3. Instanță imparțială	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.4. Judecarea cauzei într-un termen rezonabil	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.5. Publicitatea ședinței de judecată	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.6. Egalitatea armelor	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.7. Contradictorialitatea	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.2.8. Motivarea hotărârilor judecătorești penale	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3. Aspectele procedurale ale unui proces penal echitabil ..	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.1. Dreptul persoanei acuzate de a păstra tăcerea și a nu contribui la propria incriminare.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.2. Principiul prezumției de nevinovăție în practica CEDO	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.3. Noțiunea de provocare.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.4. Informarea acuzatului asupra faptei și încadrării juridice a acesteia	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.5. Timpul și înlesnirile necesare apărării....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.6. Dreptul la un apărător	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.7. Audierea martorilor	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3.3.8. Dreptul la un interpret	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.4. Concluzii privind eficiența mecanismelor Consiliului Europei în domeniul dreptului la un proces echitabil.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL 3 - INSTRUMENTE ALE UNIUNII EUROPENE PRIVIND

GARANTAREA UNUI PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ...Eroare! Marcaj în document nedefinit.

3.1. Rolul instituțiilor Uniunii Europene privind garantarea unui proces penal echitabil

..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

3.1.1. *Perspectivă istorică asupra construcției europene.....* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.2. *Rolul Parlamentului European în garantarea dreptului la un proces echitabil* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.3. *Rolul Consiliului Uniunii Europene în garantarea dreptului la un proces echitabil* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.4. *Rolul Comisiei Europene în garantarea dreptului la un proces echitabil.....* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.5. *Rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene în garantarea dreptului la un proces echitabil.....* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.5.1. *Componența Curții de Justiție a Uniunii Europene..* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.5.2. *Funcționarea Curții de Justiție a Uniunii Europene* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.1.6. *Rolul Agenției pentru drepturi fundamentale (FRA) în garantarea dreptului la un proces echitabil* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2. Dreptul la un proces echitabil în legislația primară europeană.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

3.2.1. *Introducere* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2.2. *Tratatul de la Lisabona* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2.3. *Tratatul privind Uniunea Europeană.....* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2.4. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.....* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2.5. *Dreptul la un proces echitabil în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.2.6. *Interpretarea drepturilor, libertăților și principiilor prevăzute în Cartă și relația Uniunii Europene cu CEDO* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3. Dreptul la un proces echitabil în legislația secundară europeană .....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

3.3.1. *Dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3.2. *Dreptul la informare în cadrul procedurilor penale* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3.3. *Dreptul de acces la materialele cauzei* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3.4. *Dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale.* **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3.5. *Dreptul de a informa o persoană terță cu privire la lipsirea de libertate și de a comunica cu terțe persoane sau autoritățile consulare după luarea unei măsuri privative de libertate* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3.6. *Dreptul la asistență juridică gratuită* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.3.7. *Drepturile victimei în procesul penal* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

3.4. Concluzii privind rolul Uniunii Europene în garantarea dreptului la un proces echitabil în materie penală..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL 4 ANALIZĂ COMPARATIVĂ A EFICIENȚEI MECANISMELOR

CONSILIULUI EUROPEI ȘI ALE UNIUNII EUROPENE ÎN PRIVINȚA DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ .....Eroare! Marcaj în document nedefinit.

4.1. Eficiența mecanismelor Consiliului Europei și ale Uniunii Europene în materia dreptului la un proces echitabil în materie penală din perspectiva reglementărilor ... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

4.2. Eficiența mecanismelor Consiliului Europei și ale Uniunii Europene în materia dreptului la un proces echitabil în materie penală din perspectiva mecanismelor jurisdicționale..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL 5 - EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE ÎN DOMENIUL RESPECTĂRII DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ

..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

5.1. Reflectarea noțiunii de proces penal echitabil în dreptul modern românesc ..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

5.1.1. Relația dintre dreptul național și instrumentele internaționale de garantare a dreptului la un proces echitabil în materie penală .. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.1.2. Ratificarea de către România a Protocolului 16 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.1.3. Succesiunea codurilor de procedură penală din România ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2. Dreptul la un proces echitabil în legislația românească actuală..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

5.2.1. Dreptul la un tribunal independent și imparțial..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2.2. Prezumția de nevinovăție ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2.3. Dreptul la apărare ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2.4. Dreptul la interpretare și traducere..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2.5. Principiul publicității ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2.6. Judecarea cauzei într-un termen rezonabil.... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.2.7. Principiul egalității armelor și principiul contradictorialității ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

5.3. Concluzii privind evoluția legislației românești în materia dreptului la un proces penal echitabil ..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

CAPITOLUL 6 – PARTICULARITĂȚI ALE LEGISLAȚIEI DIN STATE MEMBRE

ALE U.E. ÎN MATERIA DREPTULUI LA UN PROCES PENAL ECHITABIL ..... Eroare!

Marcaj în document nedefinit.

6.1. Principalele aspecte ale dreptului la un proces echitabil în materie penală în dreptul englez..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

6.2. Principalele aspecte ale dreptului la un proces echitabil în materie penală în dreptul francez..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

6.3. Implicații ale dreptului la un proces echitabil în materie penală în dreptul italian Eroare! Marcaj în document nedefinit.

6.4. Principalele aspecte ale dreptului la un proces echitabil în materie penală în dreptul german..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

6.5. Principalele aspecte ale dreptului la un proces echitabil în materie penală în dreptul spaniol ..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

7. CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

BIBLIOGRAFIE 29

ABREVIERI ȘI ACRONIME

Op. Cit	- Opera citată
C.p.p.	- Codul de procedură penală
C.p.	- Codul penal
Art.	- Articol
Par.	- Paragraf
Pct.	- Punct
Pag.	- Pagina
Hot.	- Hotărâre
Nr.	- Număr
Rec	- Recomandare
M.Of.	- Monitorul Oficial
JOUE	- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
CEDO	- Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CCR	- Curtea Constituțională a României
CEDO	- Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CJUE	- Curtea de Justiție a Uniunii Europene
CAAS	- Convenția din 19 iunie 1990 de aplicare a acordului de la Schengen
U.E.	- Uniunea Europeană
FRA	- Agenția pentru Drepturi Fundamentale
APCE	- Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei
CPT	- Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
GREVIO	- Grupul de experți pentru acțiunea împotriva violenței domestice
GRECO	- Grupul de state contra corupției
GRETA	- Grupul de experți independenți privind combaterea traficului de persoane
ECRI	- Comisia Europeană Împotriva Rasismului și Intoleranței
MONEYVAL	- Comitetul de experți privind evaluarea măsurilor de luptă împotriva spălării banilor și finanțarea terorismului
TUE	- Tratatul privind Uniunea Europeană
TFUE	- Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
COREPER	- Comitetul Reprezentanților Permanenți
CJCE	- Curtea de Justiție a Comunităților Europene
JAI	- Formațiunea de Justiție și Afaceri Interne a Consiliului Uniunii Europene
CE	- Comisia Europeană

Importanța teoretică și practică a cercetării științifice

La momentul actual, există diferite publicații pe tema dreptului la un proces echitabil așa cum este el prevăzut de art. 6 par. 1 din CEDO, însă o abordare a sa din perspectiva tuturor instituțiilor incidente implică o cercetare științifică pe diferite paliere, pe care o vom expune pe parcursul lucrării.

Cercetarea temei *Instrumente europene de garantare a dreptului la un proces echitabil în materie penală* se dovedește a fi de actualitate având în vedere în condamnările pe care țara noastră continuă să le primească din partea Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru încălcări ale art. 6 par. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Subiectul prezintă o importanță aparte, având în vedere contextul legislativ actual în domeniul dreptului penal și procesual penal.

Astăzi ne aflăm la 6 ani de la intrarea în vigoare a Noului cod penal și a Noului Cod de procedură penală, acte normative despre care, la momentul intrării lor în vigoare, s-a spus că vor rezolva problemele de respectare a drepturilor omului și vor constitui imaginea unei viziuni moderne în acest domeniu.

Cu toate acestea, acești ani au demonstrat că legislația românească este în continuare perfectibilă, și are nevoie de modificări substanțiale.

Apreciem că toate aceste modificări care se impun a fi realizate, arată că și în acest domeniu dreptul este viu, se schimbă și trebuie adaptat nevoilor societății. Societatea românească de astăzi, animată de emisiunile breaking-news ale televiziunilor și ale celorlalte mijloace mass-media, este preocupată de respectarea drepturilor fundamentale în general, și a dreptului la un proces echitabil în materie penală în special.

Acestă efervescentă trebuie privită ca o oportunitate care se oferă României de a-și perfecționa legislația după o analiză profundă și profesionist realizată. Totodată experții dreptului primesc în acest moment invitația de a face propuneri de *lege ferenda* pentru a se concretiza din punct de vedere normativ cele mai bune opinii.

Așadar cercetarea s-a derulat în compania multor modificări aduse codului de procedură penală pe parcursul acestor 3 ani de studiu, modificări operate fie de autoritățile cu atribuții de legiferare, fie prin pronunțarea unor decizii de neconstituționalitate a unor prevederi ale codului, iar astăzi un nou proiect de lege care modifică legislația penală și procesual penală, tocmai cu scopul declarat de a realiza o mai bună respectare a dreptului la un proces echitabil, așteaptă să fie prezentat pentru promulgare președintelui României și să intre în vigoare.

Momentul ales pentru a aborda o astfel de temă a fost din această perspectivă unul deosebit de prielnic, având în vedere că nici legislația și nici jurisprudența aferentă noului cod de procedură penală nu este pe deplin cristalizată, ci dimpotrivă suportă și va mai suporta modificări chiar substanțiale pe alocuri.

De aceea teza conține mai multe propuneri de *lege ferenda* cu precădere în materia procedurii penale, care au fost inserate nu în cadrul unui capitol distinct, ci pe parcursul întregii teme acolo unde analiza anumitor instituții de drept procesual reclama modificări sau adăugiri, după părerea noastră.

Din perspectiva legislației europene teza analizează acele prevederi normative care au incidență asupra dreptului la un proces echitabil, și modul în care aceste norme se aplică în statele membre ale Uniunii Europene.

Apreciem că modalitatea de abordare, și structura expunerii, este de natură să caracterizeze lucrarea ca fiind una completă și inovativă în comparație cu restul publicațiilor care tratează aceeași problemă de drept, apărute până la acest moment.

Spunem asta pentru că în doctrină, problema dreptului la un proces echitabil în materie penală, nu a beneficiat de exclusivitate într-o publicație care să trateze dintr-o triplă perspectivă convențională, europeană și națională, și care totodată să expună mecanismele de apărare a acestui drept existente deopotrivă la nivelul instituțiilor Consiliului Europei, ale Uniunii Europene și ale statului român.

Acestor motive li se alătură îmbinarea viziunii teoretice a autorului și a opiniilor doctrinare, cu viziunea practică a judecătorilor CEDO, CJUE și a celor naționali, așa cum aceasta rezultă din jurisprudența inserată pe parcursul lucrării, care a căpătat astfel și o importantă valență practică, pe lângă cea teoretică.

Cercetarea științifică astfel realizată, a condus la obținerea unui rezultat care poate fi catalogat drept un util instrument de lucru pentru practicienii dreptului procesual penal, fie că aceștia sunt polițiști, procurori, judecători sau avocați, dar și pentru aceia care studiază problema pentru prima dată, întrucât stilul expunerii este clar și coerent, iar limbajul este unul accesibil.

Structura lucrării

Lucrarea *Instrumente europene de garantare a dreptului la un proces echitabil în materie penală*, prezintă o abordare dintr-o triplă perspectivă a noțiunii de proces echitabil în materie penală, fiind avute în vedere instituții de drept convențional, instituții de drept al Uniunii Europene și instituții de drept național.

Cercetarea urmărește să evidențieze acele instituții și organisme cu rol concret în garantarea acestui drept fundamental, pentru a se crea un tablou complet al instrumentelor aflate la îndemâna practicienilor dreptului pentru a fi aplicate în spețe practice.

În plus lucrarea nu se rezumă la prezentări teoretice sau la abordări izolate ale instituțiilor de drept anterior amintite, îmbină conceptele teoretice cu exemplele practice, reliefând modul în care conceptele din dreptul internațional se pot aplica în procesul penal român.

Analiza cuprinde 6 capitole, care la rândul său sunt structurate pe subcapitole, secțiuni și subsecțiuni, pentru a se crea o structură logică și ușor de asimilat pentru toți aceia care o vor utiliza în activitatea lor ulterioară, fie ei studenți, teoreticieni, sau practicieni ai dreptului.

Primul capitol cuprinde considerații asupra aspectelor supuse cercetării, a obiectivelor urmărite, a metodologiei și a importanței teoretice și practice a cercetării.

Capitolul 2 dezbate instrumentele puse la dispoziție de Consiliul Europei pentru garantarea unui proces echitabil în materie penală, fiind analizate pe rând

cadrul instituțional al Consiliului Europei, cadrul normativ și aspectele de jurisprudență CEDO în materia dreptului la un proces echitabil.

În cuprinsul acestui capitol se alocă o deosebită atenție pentru o prezentare amplă a tuturor elementelor de echitabilitate a procedurii, așa cum acestea reies din textul art. 6 CEDO în interpretarea dată de Curte în diverse cauze care privesc state din UE.

Capitolul 3 denumit *Instrumente ale Uniunii Europene privind garantarea unui proces echitabil în materie penală* se referă la rolul pe care instituțiile Uniunii și actele normative care acestea le-au adoptat îl joacă pentru dezvoltarea conceptului de proces echitabil atât la nivelul Uniunii, cât și la nivel național, în fiecare dintre statele membre. Nu lipsesc nici din acest capitol trimiterile la deciziile de speță ale CJUE, tocmai pentru a se înțelege mai bine sensul termenilor destul de tehnici cu care operează dreptul Uniunii Europene.

Cel de-al patrulea capitol prezintă o analiză comparativă a eficienței mecanismelor Consiliului Europei și ale Uniunii Europene în materia dreptului la un proces penal echitabil, prin punerea în oglindă a celor mai importante aspecte desprinse din cercetarea realizată pe parcursul capitolelor 2 și 3.

Capitolul 5 evidențiază felul în care conceptele cu care operează dreptul convențional și dreptul Uniunii Europene au fost preluate în dreptul național, precum și standardul de protecție oferit de legea națională în privința unor elemente ce țin de echitabilitatea procedurii. Sunt expuse pe parcursul capitolului motivări ale instanțelor naționale care arată cum înțeleg judecătorii români să mențină acest standard în cauzele deduse judecării lor.

Capitolul 6 denumit *Particularități ale legislației din state membre ale U.E. în materia dreptului la un proces penal echitabil* întregește tabloul construit de-a lungul expunerii prin prezentarea felului în state cu tradiție democratică au înțeles să reglementeze în dreptul lor procesual penal aspecte ce țin de garantarea dreptului la un proces echitabil.

Aceste particularități prin felul în care sunt prezentate la finalul cercetării, conduc spre cea mai importantă concluzie ce va fi reținută în capitolul *Concluzii și*

proponeri de lege ferenda, și anume tendința de uniformizare legislativă între statele membre ale Uniunii Europene, dar și între elementele de drept convențional și cele de drept U.E.

Pe parcursul întregii lucrări au fost exprimate puncte de vedere personale și aprecieri critice în cuprinsul analizei realizate pentru fiecare instituție avută în vedere, dar și propuneri de lege ferenda, pentru a conferi valoare în context acestor aprecieri.

În capitolul *Concluzii și propuneri de lege ferenda* au fost reluate numai cele mai importante concluzii și propuneri care se regăsesc și pe parcursul lucrării, dar și în subcapitolele care vizează concluzii parțiale.

INSTRUMENTE ALE CONSILIULUI EUROPEI PRIVIND GARANTAREA UNUI PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ

Consiliul Europei reprezintă un organism internațional care are drept scop realizarea unei uniuni mai strânse între membrii săi, pentru salvarea și promovarea idealurilor și principiilor care fac parte din patrimoniul lor comun și pentru favorizarea progresului lor economic și social.¹

Acesta nu se confundă cu Consiliul Uniunii Europene sau Consiliul European care sunt instituții ce se ocupă exclusiv de problemele statelor membre ale Uniunii Europene, și ale Uniunii în ansamblul său.

În prezent Consiliul Europei numără 47 de state membre, printre care și România, și are sediul la Strasbourg.

Potrivit Statutului Consiliului, acesta funcționează prin Adunarea Parlamentară și Comitetul de Miniștri care sunt asistate de un Secretariat General.

Consiliul Europei, în exercitarea rolului său de garant al democrației, statului de drept și al drepturilor omului a înțeles de-a lungul timpului să acționeze și pe

---

¹ Art. 1 lit a din Statutul Consiliului Europei, http://assembly.coe.int/nw/xml/RoP/Statut_CE_2015-FR.pdf, accesat la 12.05.2019

palierul actelor normative și nu s-a rezumat la un dialog politic cu statele membre în care să ofere consultanță de specialitate sau să facă anumite propuneri. Astfel, pe această cale, Consiliul și-a manifestat interesul pentru apărarea drepturilor omului în general, dar și a dreptului la un proces echitabil în particular.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, semnată la Roma în anul 1950 de statele membre ale Consiliului Europei și de alte înalte părți contractante, la care au aderat ulterior și alte țări, printre care și România, a reprezentat cea mai importantă reglementare în materie în semnarea căreia organizația a avut un rol determinant.

Convenția este importantă pentru funcționarea la nivelul statelor părți a sistemului drepturilor fundamentale de aproape 7 decenii, nu doar pentru că enunță aceste drepturi și libertăți cetățenești, ci pentru că a prevăzut și un mecanism eficient de control internațional al respectării acestora, prin Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Hotărârile Curții sunt obligatorii pentru statele semnatare ale convenției, care trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a li se conforma, iar executarea este supravegheată de Comitetul Miniștrilor.²

Pentru dreptul la un proces echitabil în materie penală, art. 6 din Convenție reprezintă un veritabil izvor de drept, dar și un punct de referință pentru interpretarea conceptului de echitabilitate în plenitudinea sa.

Acesta prevede că:

1. orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori

---

² Art. 46 al. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului,
https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf, accesat la 12.09.2019

al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, mai ales, dreptul :

a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa;

b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c. să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d. să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e. să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Pornind de la conținutul articolului au fost analizate pe larg în capitolul 2 conceptele autonome de *acuzație în materie penală*, *proces penal* și noțiunea de *tribunal*.

În continuare, pe baza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului dar și a interpretărilor desprinse din bibliografia studiată au fost expuse aspectele de drept convențional substanțial care privesc dreptul la un proces echitabil în materie penală, dar și aspectele procedurale ale acestuia.

Structura articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului cu aplicațiile sale în materie penală, împreună cu jurisprudența instanței europene de contencios convențional, astfel cum au fost tratate în cuprinsul tezei, sunt de natură să demonstreze că se constituie în continuare într-un instrument eficient de garantare a efectivității unei proceduri penale echitabile, chiar dacă legislațiile naționale ale statelor membre au cunoscut o evoluție constantă începând cu aderarea lor la convenție.

Astfel, după 70 de ani de la semnarea la Roma a acestui act de referință în domeniul drepturilor omului, Curtea continuă să primească cereri de constatare a

unor încălcări ale acesteia în domeniul dreptului la un proces echitabil, aspect care relevă faptul că, în ciuda caracterului său sintetic, articolul 6 cu cele trei paragrafe ale sale, continuă să reprezinte un ideal în această materie.

Același caracter sintetic permite Curții să-și dezvolte și să-și adapteze jurisprudența la noile realități sociale ale secolului XXI în contextul încercărilor majorității statelor membre UE de a-și alinia legislațiile în domeniul drepturilor omului la standarde cât mai înalte. Este bine că această practică se adaptează nevoilor sociale contemporane, demonstrând că dreptul este un organism viu, și că nu ne aflăm în situația nedorită în care instanța europeană își reafirmă jurisprudența la infinit fără a răspunde problematicii concrete pe care o prezintă fiecare speță dedusă judecării și fiecare legislație națională.

În acest mod se confirmă dictonul conform căruia o lege bună este o lege suplă și sintetică.

De aceea, practica instanței de contencios convențional raportată la prevederile articolului 6 este un real câștig atât pentru justițiabilii statelor membre care au deschisă calea unei cerei adresată Curții, dar și pentru autoritățile naționale care pot pe de o parte să interpreteze legislația în lumina acestei practici, iar pe de altă parte pot să o modifice în același sens sau chiar să facă aplicarea directă a prevederilor convenției.

INSTRUMENTE ALE UNIUNII EUROPENE PRIVIND GARANTAREA UNUI PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ

Uniunea Europeană, construcție unică în lume, având în vedere modul său de formare și organizare, este o comunitate politico-economică care reunește astăzi 27 de state ce împărtășesc valori și obiective comune de dezvoltare.

Pentru o imagine cât mai corectă a acestei construcții trebuie avut în vedere că ea a luat ființă după cel de-al doilea război mondial cu scopul de a evita o nouă conflagrație mondială ale cărei efecte aveau să fie devastatoare pentru întreaga populație a continentului, și totodată o piedică în calea progresului fiecăruia dintre

state. Cuvintele lui Herodot, de acum 25 de secole, redau această tragedie: „În timp de pace, copiii își îngroapă părinții. În timp de război, părinții își îngroapă copiii.”³

Inițial ideea unei Europe Unite era un deziderat al oamenilor de cultură, deziderat care s-a transformat treptat într-un obiectiv politic, Victor Hugo fiind printre primii care au lansat ideea „Statelor Unite ale Europei”⁴.

Astăzi, Uniunea Europeană este mai mult decât o asociere de state, este o nouă ordine juridică, care nu se bazează pe echilibrul de putere între națiuni, ci pe consimțământul liber al statelor de a-și partaja suveranitatea.

Caracterul unic al proiectului european constă în combinarea legitimității statelor democratice cu legitimitatea unor instituții supranaționale, cum sunt Comisia Europeană sau Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Instituțiile supranaționale, care protejează interesul european general, apără binele european comun și întruchipează un destin comun. Alături de Consiliul European, în cadrul căruia sunt reprezentate guvernele, a luat naștere, de-a lungul timpului, o democrație transnațională unică, al cărei simbol îl reprezintă Parlamentul European, ales prin vot direct.

Uniunea Europeană își manifestă influența directă asupra dreptului la un proces echitabil în materie penală atât prin instituțiile sale cu activitate legislativă, executivă și jurisdicțională, cât și prin actele normative pe care le adoptă în această materie.

Astfel Parlamentul European participă alături de Consiliul Uniunii Europene în procedura legislativă obișnuită (codecizia) la transpunerea legislativă a principiilor și obiectivelor construcției europene în materia statului de drept și implicit în materia dreptului la un proces echitabil.

De asemenea, Comisia Europeană, în calitatea sa de unic inițiator legislativ deține un rol decisiv în acest sens.

Însă un rol desosebit de important îl deține Curtea de Justiție a Uniunii Europene, instituția cu rol jurisdicțional la nivelul Uniunii Europene. Curtea nu urmărește să soluționeze litigii interne în statele membre, întrucât acestea au misiunea de a-și reglementa prin legile naționale acele căi de atac necesare pentru a asigura o protecție juridică și jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii Europene.

---

³ Herodot – Cele mai frumoase istorii, trad. Adelina Piatkowski, Felicia Vanț-Ștef, ed. Humanitas, București 2018, pag 59

⁴ <https://revistacultura.ro/nou/2011/09/si-victor-hugo-visa-la-statele-unite-ale-europei/>

Conform art. 19 alin. 1 TUE, Curtea de Justiție a Uniunii Europene soluționează următoarele tipuri de acțiuni:

1. trimiterile preliminare, la solicitarea instanțelor naționale, hotărând asupra validității unor acte cu dreptul Uniunii Europene sau cu privire la interpretarea unor dispoziții normative din tratate sau din legislația secundară europeană;
2. acțiuni introduse de persoane fizice, juridice, de instituții internaționale sau de unele state membre;
3. alte tipuri de acțiuni special enumerate în tratate.

Pe cale incidentală, CJUE soluționează trimiterile preliminare formulate de către instanțele din statele membre pentru interpretarea dreptului Uniunii Europene sau stabilirea validității unui act normativ al uniunii, conform art. 267 TFUE.

Această formă de dialog între CJUE și instanțele naționale reliefează rolul judecătorului național de prim judecător european în materia dreptului Uniunii Europene, poziție din care acesta trebuie să realizeze o aplicare și o interpretare unitară a legislației europene și să verifice dacă dreptul național coincide principiilor stabilite în actele normative ale uniunii.

Din această perspectivă, adesea este necesară opinia CJUE cu privire la modul de interpretare a dreptului Uniunii Europene, opinie exprimată în cuprinsul unei hotărâri sau a unei ordonanțe motivate, care are caracter obligatoriu pentru instanța investită cu soluționarea litigiului dintr-un stat membru.⁵

Totodată, hotărârile pronunțate ca urmare a trimiterilor preliminare sunt obligatorii pentru toate celelalte instanțe din toate statele membre care sunt sesizate cu un litigiu similar.

Din acest motiv, apreciem că procedura întrebărilor preliminare este cea care își pune amprenta în mod decisiv asupra rolului CJUE de garant al respectării drepturilor fundamentale pe teritoriul statelor membre, având în vedere că pe această cale se poate realiza aplicarea standardelor de drept stabilite de legislația

---

⁵ [Mihai SANDRU](#), [Dragos-Alin CĂLIN](#), [Mihai BANU](#)- Procedura trimiterii preliminare. Principii de drept al Uniunii Europene si experiente ale sistemului roman de drept, Ed. C.H. Beck, 2013, pag. 32

europeană în litigiile naționale, prin faptul că oferă judecătorilor răspunsuri clare cu privire la interpretarea dreptului european, dar și la încălcarea acestor norme prin dispoziții contrare ale dreptului național.

Din punct de vedere normativ, dreptul la un proces echitabil este amplu reglementat atât în legislația primară cât și în cea secundară a Uniunii Europene.

În privința legislației primare remarcăm art. 6 TUE, care prevede că Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adoptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor.

Aceasta reprezintă o normă de trimitere care conferă aceeași valoare juridică cu aceea a tratatelor, Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

De fiecare dată când sunt puse în discuție drepturile, libertățile și principiile recunoscute la nivelul Uniunii Europene prin Tratatul privind Uniunea Europeană, acestea trebuie căutate în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Având în vedere aceste aspecte, putem considera că, prin acest procedeu, legislația primară europeană a recunoscut *expresis verbis* și dreptul la un proces echitabil astfel cum acesta este descris în articolele 47-50 din Cartă.

În vederea consolidării spațiului unic de libertate securitate și justiție, creat pe fundamentul încrederii reciproce în hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele naționale ale statelor membre UE, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene au luat decizia de a adopta acte normative cu caracter obligatoriu la nivelul Uniunii Europene pentru garantarea drepturilor care derivă din art. 6 CEDO.

Această decizie a generat adoptarea mai multor directive care reglementează aspecte care țin de respectarea dreptului la un proces echitabil, ce au fost analizate pe rând în cuprinsul cercetării.

Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 a instituit norme privind dreptul la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale și al procedurilor de executare a unui mandat european de arestare.

Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 a fost adoptată cu scopul de a stabili standarde minime referitoare la informațiile furnizate persoanelor suspectate sau acuzate de comiterea unei infracțiuni cu privire la drepturile lor. Aceasta, prin prevederile sale, nu împiedică furnizarea de informații cu privire la alte drepturi procedurale care emană din dreptul intern, din dreptul Uniunii Europene, din CEDO sau din jurisprudența instanțelor naționale.

La 11 decembrie 2009, Consiliul European a inclus foaia de parcurs în Programul de la Stockholm – *O Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora*.

În același timp, Consiliul European a menționat că foaia de parcurs nu este un document exhaustiv, iar drepturile prevăzute în cuprinsul său nu sunt limitative, permițând Comisiei Europene să pună pe tapet și alte elemente ale drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate cu privire la care ar trebui stabilite standarde procedurale minime și totodată să evalueze abordarea unor alte aspecte în vederea unei mai bune cooperări judiciare în domeniile abordate.

Pentru punerea în aplicare a Măsurii C din foaia de parcurs numită dreptul la consultanță juridică și asistență juridică, la nivelul Uniunii au fost adoptate standarde comune minime în materia dreptului procesual la asistență juridică, prin intermediul Directivei 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013.

Aceasta a stabilit norme minime privind drepturile persoanelor suspectate și acuzate în procedurile penale și ale persoanelor care fac obiectul procedurilor privind mandatul european de arestare, de a avea acces la un avocat și ca o persoană terță să fie informată cu privire la lipsirea de libertate și de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul lipirii de libertate.

Directiva (UE) 2016/1919 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2016 reglementează asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare.

Dreptul Uniunii Europene a avut în vedere pentru plenitudinea conceptului de echitabilitate a procedurii statutul de victima a infracțiunii, iar prin intermediul directivei 2012/29/UE A Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 a stabilit norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității.⁶

Această directivă a înlocuit decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului Uniunii Europene și a urmărit ca victimele criminalității să fie recunoscute și tratate cu respect, atenție și profesionalism, fără a fi discriminate în vreun fel pe baza oricărui motiv cum ar fi rasa, culoarea, originea etnică sau socială, trăsăturile genetice, limba, religia sau credința, opiniile politice sau de oricare altă natură, apartenența la o minoritate națională, bunurile de care dispune, nașterea, handicapul, vârsta, genul, identitatea de gen și modalitatea de exprimare a genului, orientarea sexuală, statutul acestora din punctul de vedere al reședinței sau sănătatea.

De asemenea, scopul declarat fost acela de a se ține cont de situația personală și de necesitățile imediate, vârsta, genul, eventuala dizabilitate și de maturitatea victimelor criminalității, respectându-se totodată pe deplin integritatea lor fizică, mentală și morală.

În acest fel s-a creat un cadru unic la nivelul statelor membre ale Uniunii cu privire la modul în care ar trebui tratate victimele infracțiunii pe parcursul procedurilor penale care se derulează pe teritoriul acestora.

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE ÎN DOMENIUL RESPECTĂRII DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL ÎN MATERIE PENALĂ

Punctul de plecare în analiza unei legislații naționale îl reprezintă întotdeauna legea fundamentală a statului respectiv pentru a stabili cadrul general de reglementare.

---

⁶ Directiva 2012/29/UE A Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>, accesat la 27.11.2019

Constituția României a instituit în articolele 11 și 20 principiul preeminenței dreptului internațional față de cel național în materia drepturilor fundamentale ale omului, specificând, pe de o parte că tratatele ratificate de Parlament fac parte din dreptul intern, iar pe de altă parte că în cazul unor neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.

În temeiul aceluiași prevederi constituționale statul român s-a obligat să își îndeplinească întocmai și cu bună credință îndatoririle care reies din tratatele pe care le-a semnat.

Totodată interpretarea dispozițiilor legale referitoare la drepturile și libertățile cetățenilor trebuie realizată în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și tratatele la care România este parte.

O altă prevedere Constituțională cu implicații majore pentru principiul preeminenței dreptului european este articolul 148 alin. 2 care prevede că urmare a aderării României la Uniunea Europeană, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.

De asemenea, aderarea României la tratatele constitutive ale Uniunii Europene și la actele de revizuire ale acestor tratate, în scopul transferării unor atribuții către instituțiile comunitare, precum și al exercitării în comun cu celelalte state membre a competențelor prevăzute în aceste tratate, se realizează prin lege adoptată în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului, cu o majoritate de două treimi din numărul deputaților și senatorilor.

Cele 3 puteri ale statului român, reprezentate de Parlament, Președintele României, Guvern și autoritatea judecătorească garantează aducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din actul aderării și aplicarea prioritara a dreptului Uniunii Europene, așa cum prevede art. 148 al. 4 din Constituția României.

În consecință, țara noastră trebuie să considere parte a dreptului intern toate acele tratate la care este parte și care au fost ratificate de parlament, iar în cazul în care legislația internă ar fi aflată în contradicție cu acestea în problematica drepturilor fundamentale, se va aplica cu prioritate legislația internațională, cu excepția cazului când standardul de protecție ar fi mai ridicat în dreptul național.

Putem astfel afirma că relația dintre legislația românească și cea internațională în materia drepturilor omului în general și în cea a dreptului la un proces echitabil, în particular, nu este una de subordonare, ci una de complementaritate cu scopul declarat de a garanta drepturi efective și reale, iar nu unele iluzorii sau teoretice.

Cele două tipuri de norme se vor completa reciproc de fiecare dată când este cazul soluționării unei probleme de drept de natura celei arătate anterior, astfel încât pe teritoriul statului român să fie asigurat cel mai înalt nivel de protecție al dreptului fundamental în litigiu.

Desigur că principalele instrumente europene la care țara noastră se raportează de fiecare dată când se pune pe tapet problema drepturilor omului, sunt pe de o parte Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, iar pe de altă parte sunt avute în vedere prevederile din legislația secundară a Uniunii Europene.

Convenția constituie unul din instrumentele internaționale cele mai eficiente de protecție a drepturilor omului, nu doar la nivelul Uniunii Europene, ci la nivel mondial, dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte, odată ce statele au înțeles să ratifice Convenția, și-au asumat aplicarea sa, atât la nivel legislativ dar, și jurisprudențial, iar pe de altă parte Convenția comportă și un mecanism jurisdicțional supranațional ale cărui soluții sunt obligatorii pentru statele contractante.

Prin legea nr. 30/1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție, în vigoare de la data de 31.05.1994, România a consacrat legislativ aplicarea Convenției în țara noastră și a deschis calea sesizării Curții

Europene a Drepturilor Omului pentru persoanele care consideră că le este încălcat unul dintre drepturile fundamentale recunoscute de Convenție.

De la intrarea în vigoare a acestei legi și până în prezent țara noastră a fost parte în numeroase procese derulate în fața instanței de contencios convențional, care a pronunțat decizii diverse legate de încălcarea drepturilor fundamentale recunoscute de Convenție, decizii care au rezolvat probleme ale unor persoane fizice sau juridice lăsate nesoluționate de instanțele române.

Parcursul României, ca parte la Convenție, a coincis cu numeroase modificări legislative, unele dintre ele determinate chiar de hotărâri pilot ale Curții, cum ar fi modificările legilor din domeniul restituirii bunurilor confiscate sau naționalizate de regimul comunist.⁷

Procedura hotărârii pilot s-a născut din nevoia Curții de a identifica o metodă care să-i permită să identifice problemele structurale, ridicate în cauzele repetitive contra a numeroase state și să le ceară acestora să trateze adecvat problemele respective. De aceea Curtea poate decide atunci când se înregistrează cu numeroase cereri, având aceeași origine și aceeași problemă de drept incidentă, să aplice uneia sau mai multora din ele un tratament prioritar după procedura hotărârii pilot.

În cadrul acestei proceduri speciale, Curtea nu are numai posibilitatea de a constata dacă a avut loc sau nu o încălcare a Convenției în cauzele examinate, ci este în măsură să identifice problema sistematică și să dea guvernului respectiv indicații clare asupra măsurilor pe care trebuie să le ia pentru a fi remediată acea problemă.

Una din caracteristicile fundamentale ale procedurii pilot rezidă în faptul că permite Curții să „înghețe” un anumit timp soluționarea cauzelor relevante, cu condiția ca guvernul vizat să adopte rapid măsurile interne cerute de Curte pentru a se conforma hotărârii pilot. În același timp, Curtea poate relua examinarea cauzelor „înghețate” dacă, în fiecare din ele, interesul justiției cere aceasta.

---

⁷ Hotărârea CEDO Maria Atanasiu și alții împotriva României, <https://lege5.ro/Gratuit/geztqjygi/hotararea-in-cauza-maria-atanasiu-si-altii-impotriva-romaniei-din-12102010>, accesat la 15.12.2019

Obiectivele procedurii pilot sunt să ajute cele 47 de state europene, care au ratificat Convenția, să regleze probleme structurale sau sistematice la nivel național, să ofere reclamanților o posibilitate de redresare mai rapidă și să ajute Curtea să reducă volumul de cauze și să lucreze, cu mai multă eficacitate și diligență, îndeosebi în cauzele complexe, care necesită un examen aprofundat.

Subliniem totodată, că România și-a adaptat legislația la cerințele Curții exprimate nu doar în hotărârile pilot, ci a înțeles să reacționeze și la încălcările constatate de judecătorii convenționali în cauze obișnuite, încălcări ale drepturilor fundamentale generate de ansamblul actelor normative în vigoare la un moment dat.

În materia dreptului la un proces echitabil în materie penală, România a făcut pași importanți de-a lungul timpului, ajungând astăzi să aibă un cod de procedură penală care să asigure de cele mai multe ori un nivel de protecție al echitabilității procedurii superior celui garantat de Convenție.

Aceste schimbări s-au realizat în timp atât ca urmare a deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, dar și ca urmare a aderării la Uniunea Europeană în anul 2007, moment de la care directivele Parlamentului și Consiliului Uniunii Europene au început să aibă aplicabilitate directă în jurisprudența națională.

Ținând cont de toate aceste influențe externe, legiuitorul național a înțeles să ia o decizie radicală în anul 2010 prin adoptarea unui nou cod de procedură penală⁸, care să corespundă tuturor standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului, inițiativă legislativă ce a permis construirea unui sistem procesual fundamentat pe cerințele CEDO și ale colegiatorilor europeni.

Astfel legislația românească actuală reglementează în cuprinsul codului de procedură penală aspecte de echitabilitate procedurală, oferind adesea un standard mai înalt de protecție decât acela solicitat de Convenție sau de CJUE.

Codul cuprinde mai multe texte, fie în partea generală, fie în partea specială care fac referire la dreptul la o instanță independentă și imparțială, la prezumția de

---

⁸ Legea nr. 135/2010 privind Noul Cod de Procedură Penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, în vigoare din 1 februarie 2014.

nevinovăție, la dreptul la apărare, la dreptul la interpretare și traducere, la respectarea principiului publicității, la judecarea cauzei într-un termen rezonabil, la egalitatea armelor sau contradictorialitatea procedurii.

Totodată aceste prevederi normative capătă aplicabilitate practică prin reținerea lor tot mai frecventă în motivările hotărârilor judecătorești ale instanțelor naționale, care sancționează actele procedurale realizate cu încălcarea acestor reguli, tocmai în scopul garantării pe teritoriul național a unor drepturi efective, și nu doar a unora teoretice sau iluzorii.

Concluzionând, la acest moment, România este un stat pe teritoriul căruia valorile europene sunt respectate nu doar la nivel legislativ, ci și la nivelul practicii judiciare, iar sistemul juridic oferă suficiente mecanisme de garantare efectivă a dreptului la un proces echitabil în materie penală, astfel încât toate celelalte state membre ale construcției europene să manifeste un sentiment de încredere reciprocă față de justiția penală românească în ansamblul său, încredere absolut necesară cooperării eficiente dintre state.

PARTICULARITĂȚI ALE LEGISLAȚIEI DIN STATE MEMBRE ALE U.E. ÎN MATERIA DREPTULUI LA UN PROCES PENAL ECHITABIL

Dreptul la un proces echitabil în materie penală, prin dimensiunile sale naționale și internaționale, se manifestă în toate legislațiile europene, respectând standardele minime stabilite de Convenție dar și de dreptul Uniunii Europene, însă tradiția juridică a fiecărui stat își pune amprenta asupra formelor de reglementare.

De aceea state cu o democrație consacrată precum Anglia, Franța, Italia, Germania sau Spania reprezintă modele de urmat în privința modului de legiferare, iar analiza din curpînsul capitolului 6 demonstrează că în pofida diferențelor de cultură juridică principiile urmărite sunt aceleași, iar tendința de uniformizare

legislativă la nivel european se manifestă ca un veritabil deziderat al tuturor acestor state.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA

Concluzia care decurge din cercetarea realizată este aceea că dreptul național procesual penal manifestă o preocupare constantă față de respectarea dreptului la un proces echitabil, și s-a aliniat standardelor europene în materie, uneori prin transpunerea ca atare a unor dispoziții din directive sau prin împrumutarea unor opinii jurisprudențiale ale CEDO sau CJUE.

Concomitent cu această preocupare, profesioniștii dreptului din statele membre au fost nevoiți să urmeze programe de formare continuă în domeniul dreptului Uniunii Europene sau al dreptului convențional, multe dintre motivările instanțelor sau pledoariile avocaților specializați în drept penal, bazându-se astăzi pe respectarea elementelor de echitabilitate a procedurii, așa cum au fost ele interpretate în jurisprudența europeană.

Dreptul procesual penal românesc trebuia să fie astăzi unul dintre sistemele cele mai bine puse la punct din perspectiva respectării drepturilor omului, având în vedere că la momentul redactării actualului cod de procedură penală s-a pornit tocmai de la această premisă.

Punctul de pornire în redactarea acestuia, a fost reprezentat conform expunerii de motive de supraîncărcarea instanțelor și a parchetelor și de durata excesivă a cercetărilor în dosarele penale, iar actualul cod de procedură penală trebuia să reprezinte cheia soluționării acestor probleme.

Cu toate acestea, deși unele dintre dispozițiile legii procesual penale române sunt astăzi transpuneri ale unor principii trasate de normele convenționale și de drept al Uniunii Europene în materia dreptului la un proces echitabil, în ansamblul său legea s-a dovedit a fi departe idealul urmărit.

Astfel, în cei 6 ani de când a intrat în vigoare, a suferit numeroase critici de neconstituționalitate, critici care implică și nerespectări ale dreptului fundamental la un proces echitabil.

Multiplele decizii de admitere ale sesizărilor privind neconstituționalitatea unor articole din codul de procedură penală, se aplică astăzi direct în practica judiciară, pentru că legiuitorul român nu și-a respectat obligația de a transpune în legislație aceste decizii.

De lege ferenda, opinăm pentru scoaterea din fondul legislativ a unor instituții precum camera preliminară, mai ales că și după 6 ani de la intrarea în vigoare a codului, judecătorul camerei preliminare este același cu judecătorul fondului, principiul separării funcțiilor judiciare nefiind oricum respectat.

Astfel propunem eliminarea totală din codul de procedură penală actual a articolelor 342-348 și introducerea unui **articol 371¹ cu următorul conținut:**

(1) La primul termen cu procedura legal îndeplinită, instanța procedează din oficiu la verificarea competenței și a legalității sesizării instanței.

(2) La același termen instanța din oficiu sau la cerere exclude probele nelegal administrate și anulează actele de procedură nelegale.

De lege ferenda se impune și reglementarea instituției făptuitorului, separat de aceea a suspectului și inculpatului, pentru ca acesta să poată fi audiat conform calității sale anterior continuării urmăririi penale, și nu în calitate de martor cum se procedează în prezent, cu consecința imposibilității valorificării acestei declarații din punct de vedere probator.

Astfel, art. 33 al. 1 C.p.p. ar trebui modificat în sensul completării enumerării subiecților procesuali principali, urmând a avea următorul conținut:

Art. 33 Subiecții procesuali principali (1) Subiecții procesuali principali sunt făptuitorul, suspectul și persoana vătămată.⁹

De asemenea denumirea marginală a art. 77 C.p.p ar putea deveni *Făptuitorul și suspectul*, urmând a avea 2 alineate care să definească pe cele două noțiuni. Propunem următorul conținut pentru acest articol:

---

⁹ În actuala reglementare art. 33 al. 1 C.p.p. are următorul conținut: Subiecții procesuali principali sunt suspectul și persoana vătămată.

Art. 77 Făptuitorul și suspectul (1) Persoana despre care se presupune că ar fi comis o faptă prevăzută de legea penală, și față de care nu există suficiente date și probe din care să rezulte o bănuială rezonabilă în acest sens, se numește făptuitor.

(2) Persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se numește suspect.¹⁰

Apreciem că prevederile art. 318 alin. 3 C.p.p în formularea actuală, instituie o obligație legală în sarcina organelor de urmărire penală de a continua urmărirea penală față de o persoană înainte de a dispune renunțarea la urmărirea penală, în ciuda faptului că nu există suficiente probe cu privire la vinovăția acesteia.¹¹

Astfel există situații practice în care o persoană săvârșește infracțiuni de mică importanță pentru interesul public, și în ciuda faptului că autorul este cunoscut nu există suficiente probe pentru continuarea urmăririi penale față de acesta, sau există suficiente probe dar continuarea urmăririi penale ar fi o operațiune redundantă prin raportare la soluția care se va dispune, operațiune care conduce mai degrabă la un consum suplimentar de resurse din partea statului decât la crearea unui folos concret pentru anchetă.

De aceea, ar trebui lăsat la aprecierea organului de urmărire penală dacă se impune sau nu ca autorul infracțiunii să dobândească o calitate de suspect sau inculpat în cauză, iar legea să permită dispunerea unei soluții de renunțare la urmărirea penală față de faptă sau făptuitor, chiar și în cazul în care autorul ar fi cunoscut.

Propunem modificarea conținutului art. 318 al. 3 C.p.p. după cum urmează:

Art. 318 (3) Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere și persoana făptuitorului, suspectului sau a

---

¹⁰ În actuala reglementare art. 77 C.p.p. are următorul conținut: Persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se numește suspect.

¹¹ Art. 318 al. 3 Legea nr. 135 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010:

Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere și persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, atitudinea **suspectului sau a inculpatului** după săvârșirea infracțiunii și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii.

inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, atitudinea făptuitorului, suspectului sau a inculpatului după săvârșirea infracțiunii și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii.¹²

O altă modificare pe care o propunem în legislația procesuală actuală, se referă la durata pentru care se poate dispune măsura preventivă a reținerii. Termenul de 24 de ore prevăzut astăzi de art. 209 al. 3 C.p.p. se dovedește de cele mai multe ori insuficient în practică pentru a putea administra toate probele necesare formulării unei propuneri de arestare preventivă sau de arest la domiciliu, propunere care să fie înaintată judecătorului de drepturi și libertăți cu cel puțin 6 ore înainte de expirarea duratei reținerii.

Trebuie avut în vedere că în cazul infracțiunilor pentru care urmărirea penală se efectuează de organele de cercetare penală, acestea trebuie ca în intervalul de 24 de ore, pe lângă administrarea probatoriului, să formuleze o propunere pe care să o înainteze procurorului, care la rândul său trebuie să întocmească o altă propunere de luare a unei măsuri preventive pe care să o înainteze judecătorului de drepturi și libertăți cu 6 ore înainte de expirarea reținerii.

Mai mult decât atât, termenul pentru judecarea propunerii trebuie fixat până la expirarea duratei reținerii, astfel încât toate activitățile se efectuează într-un ritm foarte alert care împiedică și acuzatul să beneficieze de suficient timp pentru studierea materialului de urmărire penală înaintat judecătorului, dar și judecătorul care, de asemenea nu poate studia cauza înainte de judecarea propunerii, mai ales atunci când aceasta este una foarte complexă.

Considerăm astfel, că un termen de cel puțin 48 de ore ar fi mult mai apropiat de necesitatea de a respecta întocmai termenele legale în materia măsurilor preventive și ar garanta mult mai bine posibilitatea inculpatului de a-și construi o apărare solidă până la momentul judecării propunerii de luare a unei măsuri preventive privative de libertate, formulată de procuror.

---

¹² Idem 337

Apreciez că demersul științific pe care l-am parcurs cu ocazia redactării tezei trebuie să se încheie prin recunoașterea statutului de garant al dreptului la un proces echitabil în materie penală pe care Curtea Constituțională din România îl are în virtutea sa de instanță de contencios Constituțional.

Trebuie remarcat că elemente ale acestui drept precum independența justiției, imparțialitatea, termenul rezonabil sau publicitatea fazei de judecată sunt reglementate și prin articole constituționale, iar înțelesul pe care Curtea îl conferă acestora în deciziile sale, se bazează adesea pe motivări ale CEDO sau CJUE, dar și pe recomandări ale Comisiei de la Veneția.

Demnă de subliniat este însă practica recentă a CCR, care tinde să pronunțe decizii de admisibilitate a unor excepții de neconstituționalitate în situații care se încadrează mai degrabă ca încălcări ale legii decât ale constituției, Curtea substituindu-se din ce în ce mai des instanțelor de drept comun, și chiar legiuitorului.

Astfel de precizi sunt din ce în ce mai dese în jurisprudența Curții, fapt care nu afectează cu nimic obligativitatea deciziilor de admitere care sunt opozabile tuturor și drept urmare trebuie respectate de organele legiuitoare, executive sau de autoritățile judiciare.

Cu toate acestea cred că se pune în discuție efectul general obligatoriu al considerentelor deciziilor Curții, și în ce măsură acestea fac corp comun cu dispozitivul.

Pentru a răspunde corect acestei probleme consider că trebuie pornit de la dispozițiile art. 147 al. 1 și 4 din Constituție¹³, care fac referire la deciziile prin care se constată neconstituționalitatea unor prevederi legale.

---

¹³ Art. 147 – Deciziile Curții Constituționale

(1) Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept.

(2) În cazurile de neconstituționalitate care privesc legile, înainte de promulgarea acestora, Parlamentul este obligat să reexamineze dispozițiile respective pentru punerea lor de acord cu decizia Curții Constituționale.

(3) În cazul în care constituționalitatea tratatului sau acordului internațional a fost constatată potrivit articolului 146 litera b), acesta nu poate face obiectul unei excepții de neconstituționalitate. Tratatul sau acordul internațional constat ca fiind neconstituțional nu poate fi ratificat.

Aceste decizii sunt general obligatorii conform alineatului 4 al textului citat, și cred că nu doar dispozitivul deciziei se bucură de obligativitate generală în măsură în care constată vicii de constituționalitate, ci și acele porțiuni din considerente care se raportează la aceste vicii și le explică.

Per a contrario apreciez că restul considerentelor, oricât de bine fundamentate juridic ar fi și oricât de utile pentru soluționarea unor cauze pendinte sau viitoare, nu se pot bucura de atributul obligativității.

A accepta o altă soluție, ar însemna să i se permită Curții să statueze cu efect general obligatoriu, cu privire la orice aspect, indiferent că acesta ține de interpretarea legilor, de aplicarea acestora sau de nevoia de legiferare, atribute aflate în competența exclusivă a altor puteri ale statului.

---

(4) Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

a) Acte normative

- 1) Constituția României, adoptată în 1991, republicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31.10.2003.
- 2) Legea nr. 135 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare
- 3) Convenția Europeană a Drepturilor Omului, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf, accesat la 12.09.2019
- 4) Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, publicat în Jurnalul Oficial, C 326, 26.10.2012
- 5) Statutul Consiliului Europei, <http://assembly.coe.int/>

b) Tratate, cursuri, monografii

- 1) Corneliu BÂRSAN, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2010
- 2) Radu CHIRIȚĂ, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*. Ediția 2, editura CH Beck, București, 2008
- 3) Grainne DE BURCA, Joseph Halevi Horowitz WEILER, *The European Court of Justice*, Oxford University Press, Oxford, 2001
- 4) Paul CRAIG, Grainne DE BURCA, *EU Law. Text, Cases and materials*, ed. a IV-a, Oxford University Press, 2008, trad. la editura Hamangiu, 2009,
- 4) Nicoleta DIACONU- *Dreptul Uniunii Europene, Politicile Uniunii Europene*, editura Universul Juridic, București, 2017,
- 5) Marian ENACHE, Stefan DEACONU - *Drepturile și libertățile fundamentale în jurisprudența Curții Constituționale*. Volumul I, editura C.H. BECK, București, 2019
- 6) Manuel GUȚAN, *Sisteme de drept comparate. Introducere în teoria generală a dreptului comparat*, Editura Hamangiu, București, 2014.
- 7) HERODOT – *Cele mai frumoase istorii*, trad. Adelina Piatkowski, Felicia Vanț-Ștef, editura Humanitas, București 2018
- 8) Anca-Lelia Lorincz- *Drept procesual penal, vol. I*, Editura Universul Juridic, București, 2015
- 9) Ion NEAGU – *Drept procesual penal, Tratat*, Editura Global Lex, București, 2002
- 10) Mihai OLARIU, Cătălin MARIN- *Drept procesual penal. Partea generală*, Editia a 2-a, editura Hamangiu, București, 2017

- 11) Carmen Silvia PARASCHIV, Mircea DAMASCHIN- Drept procesual penal. Partea generală, ed. a 2-a, editura Lumina Lex, București, 2004
- 12) Vasile PĂTULEA, *Procesul echitabil, Jurisprudența comentată a Curții Europene a Drepturilor Omului*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2007
- 13) Traian POP, *Drept procesual penal*, vol. I, Tipografia Națională, Cluj, 1947
- 14) Karen REID, *A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights*, Thomson-Sweet and Maxwell, Londra, 2004
- 15) Bianca SELEJAN-GUȚAN, Horațiu Alexandru-Rusu, *Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României (1998-2006)*, Editura Hamangiu, București, 2006
- 16) Bianca SELEJEAN-GUȚAN – Protecția europeană a drepturilor omului, editura Hamangiu, București, 2018
- 17) Mihai ȘANDRU, Dragoș-Alin CĂLIN, Mihai BANU- *Procedura trimiterii preliminare. Principii de drept al Uniunii Europene și experiențe ale sistemului român de drept*, editura C.H. Beck, București, 2013
- 18) Martin WESTLAKE și David GALLOWAY, *The Council of the European Union*, Third edition, Ed. Harper, 2004
- 19) Mihail UDROIU, *Procedură penală. Partea generală*, ediția a 3-a, editura C.H. Beck, București, 2016
- 20) Michael ZANDER, *Cases and Material son the english legal system*, Lexis Nexis, Nine edition, 2003
- 21) Andrei ZARAFIU, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*. editura CH. Beck, București 2014
- 22) Giulio ILLUMINATI, *Accusatorio ed inquisitorio (sistema)*, în „Enciclopedia giuridica Treccani”, vol. I, Roma, 1988, *apud* M. MERCONE, *Diritto processuale penale*, Edizioni Giuridice Simone, Napoli, 2004

c) Articole, publicații, lucrări, studii de cercetare

- 1) Cristian DĂNILEȚ (traducere și adaptare) Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară. Comentarii asupra Principiilor de la Bangalore privind conduita judiciară, disponibil pe https://www.luju.ro/static/files/2012/septembrie_2012/28/PRINCIPII_BANGALORE.pdf
- 2) Mihail Constantin EREMIA- *Justiția, dreptul și echitatea*, în *Analele științifice ale Universității din București*, 2001
- 3) Ovidiu PREDESCU – *Drepturile omului și ordinea mondială*, în *Revista Dreptul* nr.8/2016
- 4) Stefan TRECHSEL, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2006
- 5) Pascal Fontaine- *Să înțelegem politicile Uniunii Europene*, 12 lecții despre Europa

- 6) Ion COPOERU (coordonator), Bert MAAN, Iver HUITFELDT și Tron GUNDERSEN, *Ghid practic de etică profesională pentru judecători și procurori*, <http://www.inm-lex.ro>

e) Surse bibliografice de pe INTERNET

- 1) <https://op.europa.eu>
- 2) www.juridice.ro
- 3) <https://www.boe.es>
- 4) www.dejure.org
- 5) www.gesetze-im-internet.de
- 6) www.codex.just.ro
- 7) www.altalex.com
- 8) www.legifrance.gouv.fr/
- 9) www.assets.publishing.service.gov.uk/
- 10) www.juricaf.org/
- 11) www.legal-tools.org/
- 12) www.codes.droit.org/
- 13) <https://search.coe.int/>
- 14) www.consilium.europa.eu/
- 15) <https://revistacultura.ro/>
- 16) <https://www.mae.ro>
- 17) <https://hudoc.echr.coe.int>
- 18) <https://eur-lex.europa.eu/>
- 19) <https://www.boe.es/>
- 20) <https://www.juridice.ro>
- 21) www.dejure.org
- 22) www.gesetze-im-internet.de